

Tabuľka 1 – Fázy rozhlasového dialógu

fáza	popis fázy	účastník
I	otvorenie kontaktu – technického	M+V
II	spoločenského	M+V
III	pokyn na začatie	M
IV	uvedenie problému/otázka	V
	stanovisko k problému/odpoveď	H
	vyjasňovanie významu	V+H
V	predzáver – pokyn na skončenie	M
VI	súhlas so skončením	V
VII	skončenie kontaktu – spoločenského	M+V
VIII	technického	M+V

Pozn.: M – moderátor, H – hosť, V = volajúci

Z tabuľky vidieť, že pre dialóg sú príznačné isté charakteristiky, ktoré prispievajú k dojmu celkovej výstavbovej symetrie. Dialóg je rámcovaný:

a/ kontaktovými fázami I, II, VII a VIII (kontakt, a to technický a spoločenský, sa tu nadväzuje a v závere v obrátenom poradí ruší),

b/ fázami tvoriacimi pokyn začať (nadmiesť problém) a skončiť (III a V).

Vlastný dialóg (IV) je tiež symetrický – cyklus nastolenie problému (resp. otázka) a reakcia naň (resp. odpoveď) sa môže niekoľkokrát opakovať, pokiaľ nie sú (úplne alebo čiastočne) uspokojené komunikačné potreby účastníkov, predovšetkým volajúceho. V našom dialógu sa tento cyklus zopakoval päťkrát. Pritom je dôležité uvedomiť si, že sa tu nedá hovoriť o jednoduchom lineárnom (reťazovitom) priradovaní sekvencií otázka – odpoveď (schéma 1, časť II a), ale o oveľa zložitejšom radení, v ktorom panuje istá hierarchia štruktúrno-tematických zložiek (schéma 1, časť II b).

Podotýkame, že táto schéma je len abstraktným vzorcom správania, čo nás oprávňuje tvrdiť, že v čistej podobe v podstate neexistuje (takto existuje iba vo vedomí účastníkov), a teda naplňa sa až v konkrétnej realizácii v konkrétnom dialógu. Toto tvrdenie sa opiera o analýzu viacerých dialógov. Je zrejmé, že konkrétna realizácia je zložitejšia než uvedený model. Niektoré fázy nie sú vždy explicitne prítomné (napr. výzva moderátora nastoliť problém), niektoré fázy sa z rozličných dôvodov reduplikujú (otázka – odpoveď). Konkrétne komunikačné správanie sa účastníkov je síce rámcovo prevediteľné, no nesie vždy v sebe istý náboj potenciálnej nevyočítateľnosti.

Interakčná stránka dialógu

So štruktúrou dialógu na formálnej rovine úzko súvisí aj interakčný aspekt, t. j. miera aktívnej participácie na dialógu (dĺžka replík) a frekvencia zapájania sa účastníkov do dialógu ako aj iné, nie menej dôležité skutočnosti – napr. kto hovorí po kom, kto nastoľuje problém (kladie otázku) a kto odpovedá, kto ovláda kľúčové fázy vývoja dialógu a pod. Do celkovej interakcie sa premieta (nerovnocenné) postavenie účastníkov v dialógu a tomu zodpovedajúce komunikačné roly. Z interakčného diagramu (schéma 2) možno získať nasledovné informácie:

- konkrétny priebeh (dynamiku) interakcie v čase na pozadí všeobecného modelu rozhlasového dialógu,

- počet účastníkov interakcie a mieru ich účasti na celkovej komunikačnej aktivite,

- frekvenciu a distribúciu sprievodných interakčných javov (napr. striedanie replík, simultánnu reč, prerušovanie, spätnú väzbu),

- frekvenciu, dĺžku a rozloženie páuz a pod.

Najvýraznejšou črtou diagramu je neprerušovaná horizontálna línia, ktorá predstavuje dĺžku replík jednotlivých účastníkov, ako aj dĺžku a rozloženie páuz. Podľa priebehu línie je možné usúdiť, že pre dialóg je príznačná istá vnútorná dynamika – fázy relatívneho pokoja (dlhšie repliky jedného účastníka) sa striedajú s dynamickejšími fázami (repliky sú kratšie, vystriedajú sa viacerí účastníci). Okrem toho je zaujímavé porovnať dynamiku jednotlivých fáz dialógu – úvodné a záverečné, prevažne kontaktné fázy (spoločne predstavujú iba 6 % celkového času) sú v tomto dialógu pomerne dynamické a dialóg sa v tomto smere vyvíja bezproblémovo. Je príznačné, že sa do nich zapájajú iba moderátor a volajúci. Kľúčová fáza IV (94 % dialogického času) je dynamicky najrozvrstvenejšia, no istý pomerne pravidelný rytmus im vtláča striedanie otázok a odpovedí (schéma 1, časť III b).

Interakčný diagram podáva pomerne názorný obraz o tom, do akej miery a v ktorých fázach sa jednotliví participanti zapájajú do komunikácie (presnejšie číselné údaje podáva tabuľka 2) Z diagramu je ľahko zistiteľné, že ak za kritérium berieme celkovú dĺžku replík, najaktívnejším účastníkom dialógu je hosť, (55,6 %) za ktorým hneď nasleduje volajúci (27,4 %) . Môžeme to zdôvodniť tým, že práve oni dvaja sú kľúčovými účastníkmi dialógu, pokiaľ ide o tematickú, informačnú stránku dialógu (volajúci nastoľuje problém, kladie otázku, hosť ponúka riešenie alebo odpoveď). Súčet dĺžky ich replík (83 %) je takmer sedemnásobkom celkového podielu tretieho účastníka – moderátora (12 %). Ak sa pozrieme na tento pomer z hľadiska organizácie priebehu dialógu, tak moderátor má jednoznačne „v rukách“ kľúčové fázy dialógu – primárne (okrem fázy IV, v ktorej rovnakým spôsobom dominuje volajúci) je práve on iniciátorom výmeny replík – nadväzuje a končí kontakt, dáva pokyn na začatie a skončenie.